

**СЕДЕМДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА ПРОФ. Д-Р ПЕНЬО РУСЕВ**

Проф. д-р Пеньо Русев е роден на 29 август 1919 г. в с. Трояново, Бургаско, където учи в основно училище. Средно гимназиално образование получава като частен ученик при реалния отдел на мъжката гимназия в Бургас, а след допълнително положени изпити през 1940 г. завършва и класическия отдел на мъжката гимназия в Пловдив. През 1940—1943 г. следва специалност славянска филология в Софийския държавен университет “Климент Охридски” и се дипломира през 1943 г. През следващите две години работи като стажант-учител в III мъжка образцова гимназия в София, отбива военната си служба и участва във II-та фаза на Отечествената война. От 1945 г. поема попрището на научен работник, което при него е неотделимо от попрището на университетски преподавател. Най-напред работи като асистент в Института за български език (1945—1949), а след това като младши научен сътрудник в Института за българска литература при БАН (1949—1954). През 1954 г. е избран за доцент по история на българската литература във ВИТИЗ “Кр. Сарафов” и до края на живота си чете там лекции по история на българската литература и по психология на художествената дейност. На 5 април 1965 г. Висшата атестационна комисия на България му присъжда научното звание “професор по история на българската литература”.

Проф. П. Русев е един от първосъздателите на Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”, с чийто летопис той свързва последните 20 години от живота си и има безспорна заслуга за утвърждаването му като един от водещите учебни и научни центрове в България. Като негов пръв заместник-ректор (1963—1965), като ректор (1965—1967), като дългогодишен ръководител на катедрата по история и теория на литературата проф. Русев с много умение и такт, търпение и грижа следеше и подпомагаше студентската научна дейност и учебно-методическото и научното израстване на преподавателите в университета. Ето защо при него е невъзможно да се отдели ученият от преподавателя и педагога, да се разглеждат изявите му на научното поприще откъснато от многогодишната му работа като асистент, доцент и професор по история на българската литература и психология на художественото творчество и художественото възприемане във Висшия институт за театрално изкуство “Кръстьо Сарафов” и във Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”. И на

научното, и на преподавателското поприще проф. Русев работеше с всеотдайност, с присъщата си влюбеност, ентузиазъм и изследваческа страст, с подчертан пиетет и склонност към новаторски дирения. Той беше човек, богат на идеи, с удивително трудолюбие и перспективно мислене, с душа и сърце, разтворени за новостите в науката, и с несъмнени способности за градивни тези. Освен това той беше надарен с рядко умение да учи другите, да подпомага и насърчава всяка творческа мисъл, да възпитава и подготвя последователи в областта и на научната, и на преподавателската работа.

Проф. д-р Пеньо Русев се труди на научното поле цели 45 години. От първата си научна публикация през 1937 г. до сетния си дъх през 1982 г. той работи неуморно и остави значително научноизследователско дело, включващо близо 300 заглавия на книги, монографии, студии, статии, рацензии, които могат да се систематизират в няколко направления: оперативна критика, история и теория на литературата, сравнително литературознание, психология на художественото творчество и на художественото възприемане. И всичко това, осветлено от гледна точка на теорията на информацията. Във всяка една от тези сфери на науката проф. Русев прави свой съществен влог, отличаващ се с оригиналност и задълбоченост. Многопосочността на неговите научни занимания не накърнява проникновеното третиране на изследваните от него проблеми. С еднаква вещина той работи и в областта на литературната история, и в областта на психологията на художественото творчество. Неговите най-значителни приноси са тъкмо в тези две области на науката. По-страничните му занимания с литературна критика и теория на информацията само допълват и обогатяват основните му научни трудове. Именно те го нареждат сред учените-литературоведи, допринесли за развитието и издигането на българската литературна наука.

Доминиращо направление в цялостната научноизследователска дейност на проф. П. Русев е историята на българската литература. Интересите и проучванията му в тази насока са не само най-дълготрайните, но и най-плодоносните, защото многовековното развитие на родната литература предоставя на учения многообразен материал за работа и възможност за широко разгръщане на научноизследователските способности. Литературната история отговаря в най-голяма степен на творческия натюрел на проф. Русев, тъй като у него преобладава подчертан стремеж към издирване, събиране и осмисляне на историколитературните факти и явления, склонност към интерпретацията им в тяхната взаимовръзка, способност да се видят и оценят те както в рамките на конкретните обществено-политически и културно-исторически условия, които са ги родили, така и в развитието на литературния процес през вековете. За литературния историк П. Русев е характерно насочването предимно към непроучвани или недостатъчно изследвани въпроси от историята на българската литература, към писатели и творби, които трасират пътя на нейното развитие. И още една присъща нему черта — широкият диапазон на историколитературните му интереси и

занимания. Той е от малцината наши учени, които с еднакъв успех изследват и старата, и новата българска литература. Трудно е да се каже кой от двата дяла в хилядолетното развитие на българската литература се радва на по-голяма любов и предпочитания. Важното е, че в разработването и на старобългаристичните, и на новобългаристичните литературни проблеми проф. Русев прави свои съществени приноси, отличаващи се с оригиналност в подхода и трактовката на фактите и явленията, със задълбоченост и последователност на научните тези, с методологическа правомерност и принципна вискателност.

Плод на неговите научни интереси и занимания с проблемите на новата българска литература са книгите му: "Пейо Яворов. Възприятия и художествена творба" (1947); "Творчеството на Елин Пелин до Балканската война" (1954); "История на българската литература от Смирненски до наши дни" (1957); "Никола Вапцаров. Литературен очерк" (1963); "Михалаки Георгиев. Литературно-критически очерк" (1965); "За възприемането на художествените произведения. Психология на художественото възприемане" (1968, а през 1972 г. защитена като докторска дисертация в ИРЛИ — Ленинград); "Елин Пелин — художествено виждане и творческо своеобразие" (1980).

Като историк на новата българска литература проф. Русев предпочита монографични изследвания. В тях той постига най-пълнен синтез между биографичното и аналитичното, между очерковото и характерологичното. Те му дават възможност да проникне в детайлите, да събере и изтълкува фактите в тяхното многообразие и взаимовръзка, да разгърне свои характеристики, изводи и обобщения. А подчертаният му афинитет към психологията на литературното творчество слага своеобразен отпечатък и върху неговите историколитературни проучвания. Независимо от това дали те са посветени на Елин Пелин, Михалаки Георгиев, Христо Смирненски или Никола Вапцаров, в тях неминуемо присъствуват и въпросите за школуването и израстването на истинския творец, за раждането и осъществяването на литературната концепция, за пътищата и начините на реализиране на първоначалния идеен и художествено-естетически замисъл на автора. Задълбочената и многостранна интерпретация на тези въпроси издава безспорното умение на проф. Русев да свързва проблемите на литературната история с проблемите на психологията на литературното творчество, да вниква и разкрива различни страни и особености на художественото виждане и поетическото майсторство на проучваните автори, да анализира и откроява творческото им своеобразие.

В това отношение особено ценни приноси проф. Русев прави с проучванията си за Елин Пелин. С многобройните си студии и статии и най-вече с двете си книги за него от 1954 и 1980 г. той се налага като един от най-проникновените изследвачи на големия български писател. Може да се твърди, че днешната историколитературна характеристика на Елин Пелин до голяма степен се опира на продължителните, системни и целенасочени проучвания на проф. Ру-

сев. Негова е безспорната заслуга за издирването и събирането на богат и разнообразен биографичен и историколитературен материал за Елин Пелин, за привеждането в известност на разпръснатото литературно наследство на големия разказвач, за мотивираното му издигане като класик на българската литература.

През последните 20 години от живота му вниманието на проф. Русев като литературен историк беше съсредоточено предимно върху проблемите на старата българска литература, в чието разработване той има редица оригинални и безспорни приноси. Въпросите на нейното възникване, същност, характер, разпространение намират задълбочено интерпретиране в редица негови студии и статии. В тях той винаги разглежда и оценява старобългарската литература в контекста на цялостния духовен и културен живот в България през средновековието и в обкръжението на другите балкански и славянски култури.

Централно място сред приносите на проф. П. Русев в областта на старобългаристиката заемат изследванията му върху Търновската книжовна школа. Всепризната е заслугата му за налагането на нейната проблематика като национална научноизследователска задача. За успешното ѝ изпълнение той допринесе извънредно много с дейността си като ръководител на създадената по негова инициатива комплексна научноизследователска група, прераснала в научноизследователски център "Търновска книжовна школа", обединяващ усилията на специалисти от Великотърновския университет и Българската академия на науките, като практически организатор на периодически провежданите международни симпозиуми за Търновската книжовна школа, като съставител и редактор на 3 обемисти тома с докладите от тези симпозиуми. Дейността му в това отношение е в неразривна връзка с конкретната му работа като изследвач на Търновската книжовна школа. На въпросите за нейното възникване, организация, идейна основа, постижения, традиции той посвети редица книги, студии, статии.

Проф. Русев гледаше на Търновската книжовна школа като на комплексен проблем, заслужаващ изследователските усилия на специалисти от различен профил: литератори, езиковеди, историци, изкуствоведи и др. Тъкмо поради това обстоятелство той сформира авторски колективи, в които и сам участва и които издадоха две новаторски по замисъл и изпълнение книги — "Григорий Цамблак в Румъния и в старата румънска литература" (1966 г., в съавторство с А. Давидов) и "Похвално слово за Евтимий от Григорий Цамблак" (1971 г., в съавторство с Ив. Гълъбов, А. Давидов, Г. Данчев). В литературните студии, поместени в тези книги, които са самостоятелно авторско дело на проф. Русев, в новобългарските преводи на съответните произведения, изготвени в съавторство с други специалисти, той успя да покаже богатството и дълбокия смисъл на Цамблаковото творчество, да разкрие здравата му връзка с актуалните проблеми на неговата епоха, художественото му своеобразие.

Истински синтез на продължителните научни занимания на проф. Русев, посветени на търновските писатели от края на XIV и началото на XV в., е последната му книга "Естетически принципи и художествено майсторство на писателите от Евтимиевата школа" (1983 г.). Тя също е плод на действително комплексен подход в осветляването на трудната и неразработена досега проблематика за естетиката и художественото майсторство на най-значителните представители на Търновската книжовна школа — Патриарх Евтимий, митрополит Киприан, Григорий Цамблак.

Цялостното значително по обем научно дело на проф. д-р Пеньо Русев го представя като личност с многостранни интереси и способности, като учен със свой оригинален профил. Жалко, че ранната смърт му попречи да реализира още много от своите изследователски планове. Вече 12 години той не е сред нас, но споменът за неговата богато надарена личност, научна ерудиция и огромна работоспособност, за човешката му доброта и отзивчивост живее у всички, които са работили и са се учили от него, които той е подпомагал и насърчавал. А многопосочните му и проникновени проучвания по история на българската литература и психология на художественото творчество заемат достойно място в развитието на българската литературна наука.

Невяна Дончева-Панайотова

ПРОФЕСОР НИКОЛАЙ КОВАЧЕВ НА 75 ГОДИНИ

На 22 ноември 1994 г. проф. Николай Ковачев навърши 75 години.

През погледа на младите такава годишнина вероятно се поставя в графата спокойна пенсионна възраст, но ние — неговите колеги и ученици, — които го познаваме като изключително жизнен, едновременно добър и строг, романтичен и лиричен, възрожденец по дух, отдал целия си съзнателен живот на науката, изкуството, на родния си СевлиеВСки край и на България, знаем, че тази възраст е време на непрекъсната и напрегната творческа работа."

Проф. Ковачев е личност, която никога не е падала на колене, независимо че през последните години нещастията и обидите го следваха едно след друго. Много пъти съм се питала кое го прави толкова устойчив. Възможно е устойчивостта да е генетически заложена в него от известния в СевлиеВСко род Джумаци — Ковачеви, началото на който се търси към началото на XVIII в. Възможно е да е възпитана от суровата природа на китния му роден севлиеВСки балкан, където е прекарал немалка част от живота си.

Проф. Ковачев е мерило на дисциплинираност, организираност, трудолюбие и възискателност — най-вече към себе си. Това са качества, изключител-